

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHTIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
Shtip, September, 24-25, 2015**

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Миравовски Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција, Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions and perspectives : book of abstracts / International scientific conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат, содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference (2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

- PhD Kot Nataliia Mykhailivna**, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine
- PhD Anna Studenska**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- Phd Alina Szczurek-Boruta**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- PhD Stojan Bogdanovic**, University of Nis, Serbia
- PhD Stojan Cenikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Stana Smiljkovikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Emina Hebib**, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia
- PhD Živorad Milenovic**, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia
- PhD Prof. Iliana Petkova**, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Trayan Popkochev**, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Krasimira Mutavchieva**, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Eleonora Mileva**, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria
- PhD Anzhelina Yaneva**, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Veselina Ivanova**, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Elka Kirilova Yanakieva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Margarita Koleva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Nino Mihajlov**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Tatjana Novovic**, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.
- PhD Sonja Petrovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Emilija Petrova Gorgeva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Mirascieva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Stavreva Veselinovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stevan Aleksoski**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Blaze Kitanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Nikola Smilkov**, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Todor Cepreganov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Jovanova Mitkovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Kiril Barbareev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Despina Sivevska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Biljana Popeska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Stojanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Nacev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stojko Stojkov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Snezana Kirova**, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Lence Nasev**, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. d-r Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18. THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19. ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20. THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21. THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22. THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24. LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25. PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26. METHODOICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27. A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28. SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29. IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30. THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31. TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32. THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33. THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34. THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35. CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

METHODICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE

Irena KITANOVA¹

Abstract

From folk tales, fairy tales and then Charles Perrault, Hans Christian Andersen and later when the foundations of modern artistic story was made it is evident that fairy tales have great significance for educational, ethical and esthetic expression of children and their personality. Tale traces the development of a child; it participates in the development of a child's personality it tells the story of a mental picture of the child. A tale is a system that prepares children for life: to learn how to speak, to think, to love one's neighbor, to do good, to love the country / homeland.

Keywords: *fairy tale, development, esthetic expression, education, child..*

МЕТОДИЧКА СТРУКТУРА НА ЧАСОВИТЕ ЗА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА СКАЗНА

Апстракт

Почнувајќи од народните сказни, а потоа во сказните на Шарл Перо, Ханс Кристијан Андерсен и подоцна кога се поставуваат основите на модерната уметничка сказна, се покажува дека токму сказната има особено или приоритетно значење за воспитното, етичкото и естетското изразување на децата и детската личност.

Сказната го следи развојот на детето. Таа партиципира во развојот на детската личност. Сказната е дел од менталната слика на детето. Сказната е систем кој го подготвува детето за живот: го учи да зборува, да мисли, да го сака ближниот, да прави добро, да ја сака земјата/татковината.

Клучни зборови: *сказна, развој, естетско изразување, воспитување, образување.*

1. Интерпретација на сказната

Од педагошки аспект, сказната има повеќеслојно значење. На пр., таа е сврзана: 1) со интелектуалниот развој на детската личност (преку збогатување на мислењето, речникот, изразот); 2) со емоционалната сфера (насочена преку умственото, естетското и етичкото воспитание) и 3) преку создавање услови за комуникација со другите. Според тоа, неопходно е на глобално ниво во пред/училишното образование да се изгради кохерентен курикуларен систем за конкретна и практична примена на сказната во воспитно-образовниот процес.

Но, за оптимална реализација на еден таков систем, односно на споменативе процеси, треба да се исполни најважниот услов-воспитувачот да биде вонреден интерпретатор со високи квалитативни изразни можности. Затоа, неслучајно велите дека начинот на интерпретација на една литературна творба и нејзиното восприемање е вистинска драма или своевиден уметнички ритуал.

На кои сегменти треба да се внимава при интерпретација на сказната?

1. Ако при восприемањето на сказната кај детето се развива мислењето, подобро е наместо: едно-време, еден-цар, една-девојка, еден-човек и сл., воспитувачот/нараторот интерпретаторот да каже: богат цар, убава девојка, сиромав човек. Со тоа се даваат првични насоки и упатства за личностите или јунакот/херојот во сказната;
2. Многу е важно како го опишуваме главниот херој/лик и како го презентираме пред очите на слушателот/детето;

¹ Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" Stip, Macedonia, irena.kitanova@ugd.edu.mk

3. Пред очите на детето-слушател, воспитувачот треба да долови возбудливи претстави и слики дополнети говорно со исклучителен експресивен јазик или јазикот на хероите;
4. Личниот став е однос на детето кон постапките на херојот кои се пресудни за нивната вистинска вредност;
5. За да го заштити херојот, детето може да предложи поумерен, поблаг, поприфатлив крај на сказната. На тој начин доаѓа до израз наивниот реализам карактеристичен за детската психа;
6. Детето очекува оптимистички и среќен крај на сказната или победа на злото, победа на правдата, пр., закрила на бедните и незаштитените;
7. Милостивото, невино и крeвко детско срце секогаш простува. Тоа се стреми кон возвишување на добрината со што го гради усетот за сопственото поведение;
8. Воспитното воздејство кај децата особено се поттикнува со поука. Таа е мошне импресивна кога се искажува низ специфичниот јазик на пословицата или поговорката.

Според тоа, веднаш се поставува проблемот за избор на сказната како литературен жанр. При изборот на сказната за интерпретација во пред/училишното образование многу е важна композицијата на сижето која може да се искористи за педагошки цели. На пример, писателот за деца, Видое Подгорец мошне сликовито и впечатливо знае да раскаже за македонската голгота во времето на илинденскиот период. Со вонредниот експресивен исказ и сочен стил, Подгорец го буди кај децата основното чувство -љубов кон правдата, кон убавината, кон добрината. Тој е писател кој задолжително ги почитува основните композициски правила и содржината во сказната знае да ја понуди како вистинска историја. Така, низ историјата на македонската голгота на Подгорец, низ вистинските сказни за Гоце Делчев кај писателот Ванчо Николески, се раѓаат родољубиви трепети кои оставаат траен печат во емотивниот свет на детето.

Нашето искуство говори дека во педагошката пракса, сепак, недоволно се црпи од изворите на фолклорот, на усната и писмената народна традиција. А, тоа е токму сказната, најсоодветниот литературен жанр за всадување љубов кон родната земја и сопствената нација. Сказната нуди затврдени норми на поведение: хуманизам, љубов, правда, трпеливост и сл. Оттука, уште во раната возраст, поточно до шестгодишна (6) возраст, детското срце треба да се научи со радост да реагира на доброто, да сочувствува со послабиот и др. Тоа се појдовните позиции од кои детето треба да стартува и да се упати кон патот што ќе го одведе во онаа едукативна фаза кога се гради љубов кон татковината и хуманизмот.

Сказната има голема важност за воспитниот процес во предучилишниот и училишниот период на детето. Всушност, на таа возраст со специфичниот јазик и исказ, сказната нуди можност да се вникне во убавините на уметничкиот израз, да се буди усет за естетското чувство, а со таа постапка да се подготвува детето за полесно восприемање и разбирање на посложените содржини на другите литературни жанрови. Така, низ светот на сказната се навлегува во светот на големата литература, а на детето му се отвораат перспективите за формирање на неговата личност.

Сказната го воспитува детето. Таа го вклучува етичкото и естетското, креативното во духот на детето. Сказната ја раздвижува и збогатува детската емоционалност, го збогатува детскиот вокабулар, се грижи за душевната личност на детето-го оспособува за живот. Со еден збор- сказната е своевиден литературен жанр кој го организира светот на детето, го одредува детското мислење од аморфен и дифузен аспект.

Ако во европската и светската литература можат да се посочат мноштво сказни со кои треба да се почне при читањето/слушањето во предучилишната и училишната возраст („Снежана и седумте џуџиња“, „Пепелашка“, „Црвенкапа“, и др.), неопходно е македонскиот писател и педагог да пристапат кон адаптација или реадаптација на постојната творечка традиција, а во тој контекст и на една од најдолгите и една од најубавите приказни: „Силјан штркот“ од Марко Цепенков. Тоа е сказна со вонредна композиција во која се вградени специфичниот јазичен код со мноштво поговорки и фолклорни изрази со корисни поуки.

На пример: „Верувај синко, оти секој син и ќерка што не си го слушале татко си и мајка си ги снашла голема казна од Господ“. Овде, воспитната компонента е на релација со естетската која треба да се бара во специфичната наративна синтеза на реалистичното и фантастичното/чудесното.

Најпосле, сказната е најреалниот литературен жанр со кој на детето му се овозможува да комуницира со повозрасниот, со топлиот глас на мајката и воспитувачот/учителот во предучилишната

установа и училиштето. А, проблемот на интерпретацијата- е проблем за кој постојано ќе се пишува и дебатира.

2. Теоретски основи за методска интерпретација на сказната

По својата природа сказната е епско дело. Таа има јасно изградени структурни елементи: фабула, ликови, композиција, реалистички слој, специфичен јазик и др. При анализа на сказната, сознанијата за овој книжевно-теоретски поим се прошируваат постапно, од одделение во одделение. На оваа возраст, посебно во IV одделение може да се примени и студиозна анализа, но тоа зависи првенствено од интелектуалните способности на учениците и од информираноста на наставникот за современите теоретски и методски сознанија сврзани за сказната.

При толкувањето на сказната, нужно е да се сочува нејзината автономност, да се внимава на нејзините типични карактеристики и законитости.

Во одделенската настава учениците се интересираат, пред сè, за фабулата на сказната, за необичните и чудесни појави и ликови, како и за нејзиното идејно и морално значење. При анализата на сказната задолжително треба да се почитува принципот од полесно кон потешко, од едноставно кон сложено. Тоа укажува дека во почетокот анализата е насочена на развојниот тек на фабулата и фантастичноста, а потоа со чувство на мерка се анализираат ликовите, идејно-етичката страна, композицијата итн.

Анализата на фабулата на сказната не треба да се сведе на обична репродукција на фактите, туку на оспособување на учениците за согледување на одредени појави и нивно споредување, согледување на причинско-последичните врски, изложување на свои ставови за одделни ситуации и ликови итн. Но, бидејќи се долги, постои опасност за опаѓање на вниманието кај учениците. Затоа наставникот треба да поставува интересни, проблемски и динамични прашања, да прочита извадок како илустрација на одредено мислење, да бара од учениците да се стават во улога на одреден лик, да размислат како тие би решиле одредена дилема или ситуација. На тој начин учениците ќе имаат творечко учество и многу ќе придонесат за квалитетот на анализата на сказната. Всушност, проблемските прашања особено ги поттикнуваат учениците да размислуваат, да ги споредуваат ликовите и нивните постапки, да ги вреднуваат фактите и ситуациите. Притоа, учениците можат да ги формираат своите ставови и тоа на два начина: 1. Да формираат и искажат став, а потоа да го докажат со одредени факти и 2. Да ги изложат фактите и аргументите, а потоа да донесат заклучоци и ставови.

2.1 Модели за интерпретација на сказна

И сказната може да се интерпретира /анализира преку општ-утврден модел за работа и со помош на истражувачки задачи.

Сказната може многу успешно да се анализира по општиот модел за обработка на уметнички текст. Заради нејзината обемност, најдобро е да се изврши анализа по логички целини. Но почитувајќи го принципот на методичка адекватност, општиот модел за интерпретација на уметнички текст можеме да го трансформираме со цел да го прилагодиме на уметничката природа на сказната како специфичен литературен вид. Со методичките трансформации на општиот модел се доаѓа до посебни модели за интерпретација на сказна:

I - Модел

Методичка организација на сказната

1. Мотивација

2. Изразно читање

3. Разговор за доживувањето

4. Анализа на содржината по логички целини/делови:

а) I логичка целина

б) II логичка целина

в) III логичка целина

5. Интерпретација на ликовите

6. Прераскажување

7. Особини на сказната
8. Вистинското и измисленото во сказната
9. Јазични и стилски карактеристики
10. Вежби за изразно читање
11. Домашна работа

II Модел

Интерпретација на сказна со помош на истражувачки задачи

Интерпретација на сказната „Царскиот син и ламјата“

Пред да се пристапи кон интерпретација на сказната на учениците им ги поделиваме следниве истражувачки задачи:

1. Изделете ги фантастичните мотиви и чудесни случки во сказната „Царскиот син и ламјата“. Објаснете ги причините за нивната појава и нивното уметничко значење во сказната;
2. Наведете ги реалистичките слики од народниот живот и посочете ги местата во кои верно се одразени човечките желби, сфаќања и чувства;
3. Кој е основниот мотив кој го покренува главниот јунак на акција? - Што претставува/симболизира ламјата, а што борбата против неа?
4. Наведете ги пречките кои се противат на благородната акција. Како ги совладува царскиот син? И кои чувства ги манифестира притоа?
5. Која е воспитната вредност на сказната? - Кои пораки ги нуди таа? - Наведете ги и поткрепете ги со примери;
6. Обрнете внимание на времето, просторот и ликовите во сказната.
7. Пронајдете ги јазичните средства и изрази како показ на динамичното и сугестивно раскажување во сказната.

Методска структура на часот

1. Мотивација
2. Најавување на наставната содржина
3. Изразно читање
4. Насочено, истражувачко читање (истражувачкото читање е реализирано дома)
5. Разговор за непосредното доживување
6. Разговор за истражувачките задачи:
 - а) Фантастични мотиви
 - б) Реалните слики
 - в) Главниот јунак и порака на сказната:
 - особини на главниот јунак
 - совладување на препреките
 - пораки/идеи на сказната
7. Важни творечки постапки:
 - градација, композиција
 - презент во раскажувањето
 - каде и кога се случува дејството (дејството не е локализирано и временски не е определено)
 - идејно воопштување на сказната.

Како што може да се види, овој модел е еден од посложените, но во редуцирана форма со успех може да се примени во горните одделенија на одделенската настава.

Со учениците од прво и второ одделение, каде наставникот сè уште има проблеми со нивната концентрација и со нивното насочено внимание, пожелно е да се применуваат ситуации каде учениците

би се идентификувале со измислените, нереалните ликови и ситуации. За да можат поуспешно да ја сфатат содржината, ликовите, идејата на сказната „Убавицата и зверот“ ќе презентираме еден од многуте начини како може тоа да се реализира:

III Модел

Структура на наставен час за интерпретација на сказна според Драгутин Росандиќ

1. Подготовка за читање на текстот
2. Читање на текстот (интерпретативно читање)
3. Проверување на доживувањето
4. Прераскажување
5. Анализа на текстот (интерпретација)
6. Воопштување
7. Подготовка на учениците за интерпретативно читање, творечки активности, драматизација
8. Задачи за самостојна, домашна работа на учениците.

Пример:

Се поведува разговор за приказните кои им се најомилени на децата... Се најавува целта на часот. Се презентира филмот „Убавицата и зверот“ или пак изразно се чита од страна на наставникот. Се презентира или се чита сè до оној дел во приказната каде што девојката заминува во својот дом и му ветува на зверот дека ќе се врати кај него. Тогаш од учениците се бара да размислат како би ги претставиле убавицата и зверот (нивната разделба), во парови – со движења, притоа внимавајќи на нивните изрази на лицето... Откога тоа ќе го сторат, секој пар објаснува што е тоа што им оставило впечаток и зошто токму така го направиле тоа. Значи, даваат толкување на она што го доживеале... Тоа се користи за да се започне повторно разговор со учениците за ликот на зверот и убавицата и сл. на тој начин се реализира и содржинската и идејната анализа и се интерпретираат ликовите.

Користена литература

- Бетелхајм, Б. (1976). *Значење бајке*, Београд: Зенит.
- Вуковиќ, Н. (1996). *Увод у книжевност за дјецу и омладину*. Подгорица: Унирекс.
- Китанов, Б. (2001). *Методика на наставата по македонски јазик со практикум (од I до IV одделение)*. Штип: Педагошки факултет.
- Китанов, Б. (2006). *Книжевни прилози за наставата*. Штип: Педагошки